718.

1987, 12. prosince – Sdělení VONS č. 715 „Rozsáhlé policejní akce v Den lidských práv OSN" o legitimování a zadržování účastníků demonstrace za propuštění politických vězňů, zadržení některých z nich za použití fyzického násilí, týrání Jiřího Gruntoráda příslušníky SNB a údajnými zdravotníky na policejní stanici a jeho násilném držení na uzavřeném oddělení psychiatrické léčebny a o preventivních akcích proti mluvčím a signatářům Charty 77 v dalších městech.

Jak již bylo zveřejněno, zakázal ONV pro Prahu 1 konání manifestace za propuštění politických vězňů, kterou na 10. 12. – v Den lidských práv OSN – řádně ohlásila občanská iniciativa Charta 77 a Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných.[1] Přesto se v 17 hodin sešlo na Staroměstském náměstí mnoho lidí, kteří se rozhodli manifestovat i přes tento zákaz. Celkový počet účastníků manifestace je těžko odhadnutelný, protože bylo přítomno mnoho pasivních diváků, stovky uniformovaných i neuniformovaných příslušníků SNB a také zahraniční novináři, diplomaté a další cizinci. Odhady se pohybují mezi 1000 a 2500 aktivních účastníků manifestace. Shromáždění trvalo nejméně dvě hodiny, skandovalo hesla o svobodě, demokracii a Chartě 77 a za propuštění politických vězňů. Manifestující vytvořili průvod, který asi hodinu pochodoval kolem pomníku Jana Husa.

I když manifestace nebyla policejními silami rozehnána (a rovněž nebylo účastníkům oznámeno, že podle rozhodnutí ONV je zakázána), policisté od počátku narušovali právo na shromažďování a na svobodu pohybu. Již v přilehlých ulicích hromadně kontrolovali chodce a předváděli na místní oddělení VB v Benediktské ulici tzv. nežádoucí osoby podle předem vyhotoveného seznamu. Z podstavce pomníku Jana Husa strhli každého, kdo se na něj pokusil vystoupit. Zadrželi dívku, která k pomníku kladla květiny, a dva signatáře Charty 77 – Luboše Vydru z Prahy a Pet[e]ra Uh[e]ra z Prievidze[2] – kteří na několik sekund rozvinuli transparenty s hesly Propusťte politické vězně a Deň ľudských

práv OSN. Z balkónů přilehlých budov manifestující filmovali a pouštěli z amplionů hlasitou reprodukovanou hudbu, aby přehlušili jejich projevy. V závěru manifestace pak postupně vyváděli ze zástupu stále více účastníků shromáždění, legitimovali je, některé přinutili opustit náměstí a jiné zadrželi. Při zadržování si počínali násilně, např. Bohumíru Hájkovi poranili ruku. Podle neúplných informací bylo na VB předvedeno a po několik hodin zadržováno nejméně 35 osob. Mezi nimi jsou signatáři Charty 77 Jiří Gruntorád, Václav Žufan, Jaroslav Ondrák, Luboš Vydra, Peter Uher, Bohumír Hájek, Pavel Blattný, Jiří Kostúr, Vladimír Smrčka[3], Luděk Marks a Jan Lis, dále Jiří Kubín, který byl dlouho vyslýchán a o němž nevíme, zda byl propuštěn,[4] patnáctiletý Jakub Plichta, Gustav Skála, Václav Stankovič, Pavel Janský, Martin Cahák, Luboš Svoboda, Jaroslav Kolafa, Martin Bednář z Olomouce, jehož při zadržování uhodili do nedávno operovaného oka, takže mu na VB muselo být poskytnuto lékařské ošetření, Alois Nedvěd, Martin Vlasák a voják základní služby Hradě, pro něhož přijela vojenská eskorta.

Je pravděpodobné, že všichni zadržení s výjimkou Jiřího Gruntoráda byli propuštěni před půlnocí téhož dne. Při nezákonném zadržování v policejních budovách v Benediktské a v Bartolomějské ulici se příslušníci VB a StB nedopouštěli násilností. Alarmující je však zacházení s Jiřím Gruntorádem, který se odmítl podrobit nezákonné osobní prohlídce. Příslušníci SNB ho prohledali násilím, odňali mu transparent a papír, na nějž si napsal jméno a služební číslo příslušníka SNB, který se mu předtím prokázal. Potom ho nechali dvě hodiny čekat ve služební místnosti v Bartolomějské ulici. Ve 2.30 hodin vstoupili do místnosti tři muži a jedna žena v bílých pláštích, přikázali J. Gruntorádovi, aby vstal, a když na jejich pokyn nereagoval, srazili ho z lavice, šlapali mu po rukou, fackovali ho, píchali ho prsty do očí a za uši a škrtili ho, až ztrácel vědomí. Toto mučení trvalo 15–20 minut. Poté ho připoutali na nosítka a odvezli ho civilní sanitkou do psychiatrické léčebny v ulici Ke Karlovu, kde byl umístěn na uzavřené oddělení. Jeden z mužů uvedl do záznamu léčebny své údajné jméno: dr. Šefrna.

Jiří Gruntorád byl ráno v 9.30 z psychiatrické léčebny neprodleně propuštěn. K tomu poznamenáváme, že Jiří Gruntorád nebyl nikdy psychiatricky léčen a jediným důvodem pro jeho převoz do léčebny byla pasivní rezistence, jíž protestoval proti nezákonné a násilné osobní prohlídce. Dne 12. 12. podal J. Gruntorád na Obvodní prokuratuře pro Prahu 1 trestní oznámení.[5]

Nezákonný byl rovněž postup Státní bezpečnosti proti dalším signatářům a mluvčím Charty 77, kteří byli celý den 10. 12. (někteří už od večera předchozího dne) pod přísným policejním dozorem: nesměli opustit své byty nebo svá pracoviště, někteří byli značnou část dne bezdůvodně zadržováni na odděleních VB, jiní byli předvoláni k výslechu. Takto byli postiženi Libuše Šilhánová, Josef Vohryzek, Václav Havel, Ladislav Lis, Anna Šabatová, Jan Ruml, Rudolf Battěk, Václav Benda, Petr Uhl, Anna Marvanová, Jiří Dienstbier, Lenka Marečková a Luboš Dobrovský.

Jiří Wonka byl v odpoledních hodinách zadržen v Praze. Po osobní prohlídce, při níž mu bylo odňato tričko s nápisem „osvoboďte Pavla Wonku" a po několikahodinovém výslechu byl eskortován do vlaku a donucen odjet domů do Vrchlabí, kde mezitím policie celý den střežila jeho byt i byt jeho matky Gerty Wonkové.

Obdobné policejní akce koordinovaně probíhaly v mnoha místech ČSSR, na základě dosud neúplných zpráv uvádíme alespoň následující fakta:

V Bratislavě byl od 9. 12. pod policejním dozorem dr. Ján Čarnogurský.

V Brně byli na 10. 12. předvoláni k výslechu Jan Šabata a Jaroslav Šabata.

V Olomouci se přátelé Charty 77 chtěli sejít v restaurační místnosti, čemuž StB zabránila. Střežila nebo vyslýchala manžele Hradílkovy, Rudofa Berezu, Víta Pelikána a další. Manželům Šavrdovým byly propíchány pneumatiky automobilu.[6]

V Gottwaldově byli nezákonně šikanováni Jan Kišš, Petr Holubář a Stanislav Devátý, který byl dokonce 25 hodin vězněn.

Večer dne 10. 12. byl po 48 hodinách propuštěn z cely předběžného zadržení signatář Charty 77 Ota Veverka, který byl uvězněn

při shromáždění k výročí smrti Johna Lennona, kde přednesl projev (viz naše sdělení č. 711).[7]

Konání manifestace v Den lidských práv OSN v Praze je nesporným úspěchem svobodomilovných občanů naší země, kteří zde jasně vyjádřili svou nespokojenost se stávajícími poměry. Podnět k tomuto novému kroku v zápase o lidská práva dala Charta 77.

Důrazně musíme protestovat jak proti nesčíslným porušením zákona Státní a Veřejnou bezpečností, tak proti nelidskému týrání Jiřího Gruntoráda údajným zdravotnickým personálem.

Informace o Chartě 77, r. 10, 1987, č. 17, s. 11–13.

POZNÁMKY

[1] Viz dopis mluvčích Charty 77 Jana Litomiského, Libuše Šilhánová a Josefa Vohryzka a představitelů VONS Václava Havla, Anny Šabatové a Ladislava Lise ONV Praha 1 z 2. 12. 1987 obsahující oznámení o uspořádání veřejné manifestace u příležitosti Dne lidských práv 10. 12. 1987 na Staroměstském náměstí v Praze (dokument Charty 77 č. 71/87), dokument č. 1186. Manifestace byla rozhodnutím odboru vnitřních věcí ONV Praha 1 zakázána. Proti tomuto rozhodnutí se mluvčí Charty 77 a představitelé VONS 17. 12. 1987 odvolali (dokument Charty 77 č. 78/87), viz dokument č. 1188.

[2] Peter Uher popisuje své zadržení v rukopisné zprávě ze 13. 12. 1987 takto: *„Dňa 10. 12. 1987 presne o 17.00 som vystúpil na schody pri pamätníku J. Husa na Staromestskom námestí a pokúsil sa rozbaliť transparenty s nápismy ‚DEŇ ĽUDSKÝCH PRÁV', ‚VEČNÚ DEMOKRACIU MIESTO VEČNEJ DEMOKRATIZÁCIE', ‚PAVEL WONKA TRPÍ' a ‚OSLOBOĎTE POLITICKÝCH VÄZŇOV'. Toto sa mi však nepodarilo, pretože som bol mužmi v civile stiahnutý zo schodov a tlačený mimo dav, ktorý sa tam v tých chvíľach zhromáždil. Sadol som si na zem, načo som bol chytený za ruky a nohy a nesený asi 200 m smerom k ulici Dlouhá. Vyvolával som heslá ‚Demokraciu', ‚Glasnosť' ako i ironické ‚Sláva ŠTB'. Pri tomto transporte som sa zašpinil a ztratil novú čapicu v hodnote 54 Kčs. Potom som bol strčený do služebného auta, kde mi jeden príslušník sňal okuliare a vyhrážal sa, že ‚tak to je lepšie' a ‚aby som sa pripravil'. Nasledoval presun do policejnej AVIE, kde som čakal na ďalších zadržaných. Previezli nás na oddelenie VB do Bartolomejskej ulice, tam nás viac krát presuvali z budovy do budovy, vätšinou v pútach. Všetkých z našej skupiny (asi 9 osób) predviedli na výsluch. Mne sa vyšetrovateľ nepredstavil, a keď som odmietol vypovedať,*

zaznamenal to do protokolu a ukázal mi dvere. Po výsluchoch nás shromaždili v jednej miestnosti a postupne odvádzali. Prede mnou šiel J. Gruntorád, ktorý, ako som sa neskôr dozvedel, bol zbitý a prepustený až ráno. Ďalšiemu zadržanému vyvolali fotografický film a vrátili mu ho bez časti obsahujúcej zábery z manifestácie. Prepustený som bol v 22.30, bez vysvetlenia príčin a prípadných následkov môjho zadržania." LP, Sb. VONS, inv. č. 16, sign. III/16, kart. 12.

[3] Správně Smrček.

[4] Jiří Kubín byl v souvislosti s účastí na shromáždění na Staroměstském náměstí v Praze 10. 12. 1987 stíhán pro trestný čin výtržnictví. Trestní stíhání bylo nakonec zastaveno a jeho věc byla postoupena ONV v Praze 1 k přestupkovému řízení. K případu Jiřího Kubína viz sdělení VONS č. 727 a 746, dokumenty č. 730 a 749.

[5] Úřední záznam Grutorádovy výpovědi na Obvodní prokuratuře pro Prahu 1 je uložen in: ABS, Inspekce ministra vnitra, sign. KS-775/IN-87. Trestní oznámení Jiřího Gruntoráda bylo obvodní prokurátorkou pro Prahu 1 JUDr. Brčákovou podle jejího sdělení Jiřímu Gruntorádovi z 12. 12. 1987 postoupeno Inspekci náčelníka Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje. Již 22. ledna 1988 dostal Gruntorád dopis z Inspekce náčelníka Správy SNB hl. města Prahy a Středočeského kraje s oznámením, že v postupu zainteresovaných osob nebylo shledáno porušení právních ani služebních norem. Čtyři měsíce marně čekal, zda Obvodní prokuratura pro Prahu 1 zaujme k tomuto vyjádření nějaké stanovisko. Protože se tak nestalo, zaslal 16. 5. 1988 Inspekci ministerstva vnitra a Městské prokuratuře v Praze dopis obsahující popis jeho fyzického napadení a násilného zadržování příslušníky SNB a neznámými civilisty, stížnost na dosavadní průběh vyšetřování tohoto incidentu a žádost o potrestání viníků. V dopise také mj. žádal o vrácení transparentu obsahující nápis „PROPUSŤTE POLITICKÉ VĚZNĚ", neboť předpokládal, že ho ještě bude potřebovat. LP, Sb. VONS, inv. č. 108, inv. č. 108, sign. I/2, kart. 23.

Vyřizování trestního oznámení Jiřího Gruntoráda pokračovalo i po roce 1989. Členové zasahující posádky přivolaného vozu záchranné služby MUDr. Bohumil Šefrna, řidiči-ošetřovatelé Karel Truxa a Jiří Ivančo a zdravotní sestra Milena Hájková odmítali obvinění z mučení jeho osoby. Svůj zákrok označovali za lékařský úkon nutný k diagnostikování stavu J. Gruntoráda, který podle nich předstíral bezvědomí. Oznámení podané Jiřím Gruntorádem 12. 12. 1987 na Obvodní prokuratuře pro Prahu 1 na MUDr. Šefrnu a další zdravotníky bylo usnesením městského prokurátora v Praze (usnesení bylo podepsáno náměstkyní městského prokurátora v Praze JUDr. Helenou Trinkwitzovou) z 20. 11. 1990 odloženo s tím, že podezření ze spáchání trestného činu nebylo zjištěno. Toto usnesení potvrdila 2. 7. 1991 i generální prokurátorka ČR JUDr. Danuše Sloukoá. Nepotrestáni zůstali i příslušníci SNB, kteří se podíleli na zadržení J. Gruntoráda, jeho osobní prohlídce a dalších nezákonných aktech. Doku-

mentaci k šetření incidentu po roce 1989 viz in: LP, Sb. VONS, inv. č. 108, inv. č. 108, sign. I/2, kart. 23. Zde dále viz např. lékařskou zprávu MUDr. Jana Beránka z očního oddělení polikliniky v Italské ulici na Praze 2 o zranění očí J. Gruntoráda z 12. 12. 1987 a výpis ze spisu vedeného ve věci vyšetřování napadení J. Gruntoráda. K tomuto případu dále viz rozhovor Milana Otáhala s Jiřím Gruntorádem uskutečněný v červnu a červenci 2003, in: VANĚK, Miroslav – URBÁŠEK, Pavel (eds.): *Vítězové? Poražení? Životopisná interview* 1. Disent v období tzv. normalizace, Praha 2005, s. 82–83.

[6] K tomu viz rukopisnou zprávu zřejmě Víta Pelikána o policejních zákrocích na Moravě v souvislosti s Dnem lidských práv, v níž je popisováno i setkání věřících v kostele sv. Mořice v Olomouci a pokus o uskutečnění setkání moravských signatářů Charty 77 a jejich sympatizantů v restauraci Morava: „*V Olomouci se uskutečnilo ke Dni lidských práv setkání věřících v kostele sv. Mořice. Sešlo se tam v 16.00 asi 30 mladých lidí k modlitbě za pronásledované, utlačované, vězněné a za všechny lidi, kterým jsou upírána základní lidská práva. Společná modlitba, ve které se střídal zpěv s tichem a přímluvami, trvala víc jak hodinu, až do doby, kdy se zavírá kostel. Nakonec byla rozdána ‚Všeobecná deklarace lidských práv' a po zpěvu ‚Radujte se, nebojte se, Kristus slávy vítěz z hrobu vstal' se přítomní rozešli. Přestože na setkání přišlo i několik lidí, kteří byli již od rána hlídáni, nedošlo ani v kostele, ani před kostelem k žádnému zásahu policie. Večer v 19 hod. mělo být k příležitosti Dne lidských práv setkání moravských signatářů CH 77 a s nimi sympatizujících lidí v restauraci ‚Morava'.*

Přes veškeré opatření vůči mnohým se tam sešlo asi 10–15 lidí. Místnost, která byla pro tuto příležitost zamluvena, byla uzavřena. V ulici před restaurací postávalo a procházelo nebo nahlíželo z okna odhadem asi 100 hlídkujících civilistů. Lidé, kteří přišli na setkání, stáli před restaurací a z obav o své přátele, kteří nepřišli, a z možné provokace se v klidu za mohutného sledování rozešli." LP, Sb. VONS, inv. č. 16, sign. III/16, kart. 12.

[7] Dokument č. 714.